

การจัดการวัดสร้างสุข TEMPLE MANAGEMENT FOR HAPPINESS

พระครูขันติธรรมธารี

Phrakhru Khuntitaranthare Wichian

วัดสุวรรณ

Suwan Temple

E-mail: udomtanee35@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งเน้นศึกษาการจัดการวัดสร้างสุข เนื่องจากว่าวัดและคณะสงฆ์ไทยมีบทบาทสำคัญในสังคมไทยมา ก่อนการตั้งประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน ชาวไทยและชาวต่างชาติยอมรับว่าเมืองไทยเป็นเมืองพุทธ วัดต่างๆ ถือเป็นศูนย์กลางของชุมชน ด้วยความโดดเด่นด้านสถาปัตยกรรม พระพุทธรูปประจำวัด สถาปัตยกรรม และเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละท้องถิ่น ได้รับความนิยมนอกจากชาวไทยและชาวต่างประเทศ จากการศึกษาพบว่า การจัดการพัฒนาวัด สามารถเผยแพร่และส่งเสริมวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ สร้างวัดให้เป็น Soft Power เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดผู้คนเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ทำให้วัดเป็นศูนย์กลางการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน คณะสงฆ์ไทยได้กำหนดนโยบายการพัฒนาวัด ภายใต้โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เพื่อจัดการวัดให้สามารถสร้างความสุขแก่ประชาชน โดยความร่วมมือระหว่างวัด ประชาชน และหน่วยงานรัฐ ร่วมกันพัฒนาวัดและชุมชนให้น่าอยู่ยิ่งขึ้น อีกอย่างหนึ่งการจัดการวัดต้องอาศัยพุทธธรรม อำนาจของเจ้าอาวาส การดำเนินงานภายใต้กฎหมาย และประชาชนจิตอาสา ร่วมกันพัฒนาวัด โดยนำแนวคิด 5 ส มาบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อจัดการวัดให้เป็นสถานที่สร้างความสุขตามหลักสัปปายะ 7 เป็นที่ยอมรับในสังคมไทยและต่างประเทศ สามารถจัดการวัดเพื่อสร้างความสุขให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและความต้องการของประชาชน ทำให้วัดมีอัตลักษณ์ทางการจัดการและกิจกรรมที่สร้างความสุขให้กับชุมชนได้อย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น ส่งผลให้สังคมไทยมีความสุขอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการ, วัดสร้างสุข, สังคมไทย

Abstracts

This academic article focuses on examining the management of “Happiness Temples” (Wat Sang Suk), based on the longstanding and significant role of temples and the Thai Sangha in Thai society—from before the establishment of the nation to the present day. Both Thais and foreigners acknowledge Thailand as a Buddhist country, and temples serve as the cultural and spiritual centers of their communities. Their architectural uniqueness, sacred Buddha images, surrounding landscapes, and distinctive local characteristics attract visitors from both within Thailand and abroad. The study found that temple development and management can promote temples as learning centers and elevate them as a form of soft power, increasing economic and tourism value while encouraging public participation in religious activities. This enables temples to become hubs

for community income generation. The Thai Sangha has established the “Wat Pracharath Sang Suk” policy to enhance temple management so that temples may serve as sources of well-being for the people, driven by collaboration among temples, local communities, and government agencies to sustainably improve both temples and communities.

Additionally, temple management requires Buddhist principles, the abbot’s power, legal compliance, and support from community volunteers. The integration of the 5S management approach with Buddhist teachings enables temples to be managed as spaces that foster well-being in accordance with the concept of Sappaya 7. This model has gained recognition in both Thai and Foreigners . Effective temple management aligned with social conditions and the needs of local people helps temples develop distinctive identities and sustain happiness-generating activities for communities across generations, ultimately contributing to the sustainable well-being of Thai society.

Keywords: Management, Happiness Temple, Thai society

บทนำ

วัดไทยมีความสวยงามเป็นศูนย์กลางชุมชน ประชาชนทำกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย กิจกรรมเหล่านั้นไม่เพียงแต่สร้างคุณค่าและมูลค่า แต่ยังส่งเสริมให้ศาสนิกชนได้มีส่วนร่วมในการประกอบศาสนกิจตามศาสนาดนเชื่อถือ นอกจากนี้ วัดยังเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรม เปิดโอกาสให้ผู้คนศึกษาเรียนรู้มากยิ่งขึ้น พร้อมเสริมสร้างความภาคภูมิใจในมรดกภูมิปัญญาอันงดงาม สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตสังคมไทย มีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ สร้างความกลมไศศรัทธาร่วมกัน และวัดพัฒนาขึ้นเป็นวัดต้นแบบมีคุณค่าต่อศาสนิกชนและสร้างศรัทธาต่อประชาชนทั่วไป มองเชิงมิติทางศาสนา รวมถึงวัดมีสถาปัตยกรรมและประติมากรรมสวยงาม พระพุทธรูปงาม พระปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ มองเชิงมิติทางวัฒนธรรม วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น และอัตลักษณ์แต่ละท้องถิ่นมองเชิงมิติทางการท่องเที่ยว วัดมีความสวยงาม ความสะอาด ความสะดวกสบาย มีเอกลักษณ์โดดเด่น เกิดมหัศจรรย์ใจ มีคุณค่ามูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคม

การจัดการวัด และพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่องอาจมิใช่เพียงเจ้าอาวาส พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง แต่อาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ช่วยส่งเสริมจัดการพัฒนาวัดเป็นสถานที่ที่มีคุณภาพ ดึงดูดใจทั้งศาสนิกชนและนักท่องเที่ยว โดยใช้กระบวนการพัฒนาวัดแตกต่างกัน เช่น การส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาสังคม การส่งเสริมจริยธรรม การปฏิบัติภาวนา เป็นต้น (พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่) และคณะ, 2556) การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางเข้มแข็งของชุมชนนั้น เป็นกระบวนการต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นคณะสงฆ์ ชุมชน หน่วยงานเกี่ยวข้อง โดยมีเป้าหมายเพื่อให้วัดเป็นสถานที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับทุกคนในชุมชน พัฒนากิจกรรมมุ่งเน้นให้วัดสามารถเป็นรมณีสถานให้กับสาธุชนได้ สร้างองค์ความรู้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวัด สามารถต่อยอดกิจกรรมการสร้างวัดให้ร่มรื่นและเป็นศูนย์กลางการสร้างสุขภาวะชุมชน (พระมหาชุติศักดิ์ อภินนโท และภัชรภณ ฤทธิ์เต็ม, 2565)

การจัดการพัฒนาวัดสร้างสุข อาจเริ่มต้นจากการแก้ปัญหา เจ้าอาวาสมองปัญหาเห็นความเชื่อมโยงกำหนดแนวทางการพัฒนาวัด วางแผนการพัฒนาวัดอย่างเป็นระบบ ระดมความคิดเพื่อวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ศึกษาสภาพแวดล้อมของวัด ปัจจัยใดมีผลต่อการพัฒนา สนองตอบความ

ต้องการชุมชน กำหนดเป้าหมายระยะสั้นและระยะยาวให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของวัดสร้างสุข มีรูปแบบกิจกรรมวัดลักษณะบูรณาการกับพระธรรมวินัย ไม่เน้นรูปแบบวิสัยความนิยมชาวโลกจนเกินงาม จัดทำแผนปฏิบัติการสร้างความร่วมมือกับองค์กรเครือข่าย กำหนดกิจกรรมและงบประมาณจำเป็นในการบรรลุเป้าหมาย วัดสร้างสุข ปัจจัยพื้นฐานกิจกรรมทางสุข วัดต้องเริ่มพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ปรับปรุงอาคารสถานที่ ซ่อมแซม ปรับปรุงอาคารให้มีความแข็งแรง สวยงาม ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อนึ่ง การวางผังบริเวณวัดในประเทศไทยนั้น วัดโดยทั่วไปนิยมแบ่งเขตพื้นที่ภายในออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ คือ 1) เขตพุทธาวาส 2) เขตสังฆาวาส และ 3) เขตธรณีสงฆ์ แต่การวางผังบริเวณวัดในสังคมไทยเพื่อสร้างความสุขเมื่อทำกิจกรรมวัดแบบบูรณาการในเขตธรณีสงฆ์ พื้นที่สาธารณะวัดเพื่อความอยู่ดีของสงฆ์และประชาชน สังคมในวงกว้าง เขตพุทธาวาส เขตธรณีสงฆ์ มุมสงบ เขตสังฆาวาส เขตสังฆาวาส เขตธรณีสงฆ์ สวนพุทธธรรม/พื้นที่เรียนรู้จัดสรรพื้นที่ใช้สอย จัดสรรพื้นที่ให้เหมาะสมกับกิจกรรมต่างๆ เช่น ห้องเรียน ห้องสมุด สวนสาธารณะ ปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค ติดตั้งระบบไฟฟ้า ประปา และสัญญาณอินเทอร์เน็ต ส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา จัดอบรมธรรมะ สวดมนต์ เจริญภาวนา และกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

สนับสนุนการศึกษาพระพุทธศาสนา จัดทำหนังสือ สื่อการสอน จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณ สร้างบรรยากาศให้เกิดความสงบ ร่มเย็น เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม พัฒนากิจกรรมสร้างสุขเพื่อสังคม อาจจัดกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม จัดโครงการช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้สูงอายุ และเด็กกำพร้า ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เชิญชวนให้ชาวบ้านมาร่วมกิจกรรมต่างๆ กับวัดสร้างเครือข่ายกับองค์กรอื่นๆ ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอื่นๆ ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคม นำเทคโนโลยีมาใช้ ใช้สื่อสังคมออนไลน์ สร้างเพจหรือเว็บไซต์วัดเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และกิจกรรมต่างๆ จัดทำระบบบริหารจัดการข้อมูลของวัด

ปัจจัยสำคัญสนับสนุนการจัดการวัดสร้างสุข ช่วยส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาวัดต้นแบบสร้างสุข อาศัยปัจจัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน คณะสงฆ์ ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด แสวงหางบประมาณให้เพียงพอสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เชิญชวนบุคลากรผู้มีความรู้ความสามารถร่วมดำเนินกิจกรรมต่างๆ ควบคู่กับการสื่อสารที่ดี สามารถจัดการวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน สร้างชุมชนให้เข้มแข็งของชุมชนมีความสุข

การจัดการวัด

การจัดการพัฒนาวัดอาศัยหลักการจัดการตามแนวทางพระพุทธศาสนาปรากฏในพระไตรปิฎกและหลักการจัดการของศาสตร์สมัยใหม่ควบคู่กับแนวทางในการจัดการของชุมชนกำหนดขึ้นภายใต้ปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่างๆ ช่วยให้เกิดการจัดการวัดในรูปแบบเหมาะสมตรงตามความต้องการชุมชนและสามารถสนองตอบนโยบายคณะสงฆ์สอดคล้องกับการดำรงอยู่ของพระธรรมวินัย ช่วยสืบต่อพระพุทธศาสนาก่อให้เกิดแรงศรัทธา แรงสนับสนุนในการจัดการวัดสร้างสุขให้แก่ประชาชนและสังคมไทย

หลักการจัดการ การจัดการ (Management) เป็นกิจกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหรือหลายคนมาทำหน้าที่ประสานให้การทำงานของบุคคลต่างฝ่ายต่างทำ ไม่อาจประสบผลสำเร็จจากการแยกกันทำปรับเปลี่ยนมาร่วมดำเนินงาน ประสานงานส่งผลให้บรรลุผลได้ด้วยดี นักบริหารทำให้งานต่างๆ สำเร็จลงไปด้วยดี โดยอาศัยบุคคลอื่นเป็นผู้ทำ (สุธี ขวัญเงิน, 2559) หลักการจัดการเพื่อพัฒนาวัดสร้างสุขนั้น ไม่สามารถนำแนวคิดและวิธีการให้ผู้บริหารนำมาใช้ในการวางแผน จัดองค์กร บัญชาและควบคุมทรัพยากรต่างๆ เพื่อให้

บรรลุปเป้าหมายองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้ แต่ถ้าว่า สามารถนำหลักการจัดการมาประยุกต์ใช้ให้เกิดการจัดการวัด เพราะวัด พระสงฆ์ ชุมชน อำนาจเจ้าอาวาสไม่สามารถสั่งการบังคับพระสงฆ์ ชุมชนให้ดำเนินการตามคำสั่งได้ สามารถบูรณาการอำนาจเจ้าอาวาสกับการจัดการสร้างการมีส่วนร่วมได้

หลักการจัดการทางพระพุทธศาสนา ลักษณะนำหลักธรรม การจัดการ เหตุการณ์ทางพระพุทธศาสนา มาสังเคราะห์กับหลักการจัดการเห็นภาพการจัดการทางพระพุทธศาสนา “วันมาฆบูชา” เป็นวันมีความสำคัญทางพระพุทธศาสนา 2 ประการ คือ เป็นวันพระพุทธเจ้าแสดงธรรมโอวาทปาฏิโมกข์ และพระพุทธเจ้าทรงปลงอายุสังขาร โดยตรัสขณะแสดงธรรมว่า “ต่อไปนี้อีก 3 เดือน เราจักเสด็จดับขันธปรินิพพาน” หลังจากทรงสั่งสอนพระธรรมมาเป็นเวลา 45 ปี (เทศบาลนครสงขลา, 2565) กล่าวได้ว่าการบริหารกิจการในทางพระพุทธศาสนานั้น กระบวนการหรือแนวทางก่อให้เกิดความเหมาะสมทางด้านพฤติกรรมของมนุษย์ มุ่งเน้นการบริหารทางกายบริหาร และบริหารใจ ส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนองค์กร (จตุพล ดวงจิตรและประยูร สุยะใจ, 2559)

แนวทางแนวคิดทางการจัดการตามประวัติพระพุทธศาสนา มีกรณีศึกษาการบริหารจัดการตามแนวพระพุทธศาสนา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงการบริหารจัดการ วิธีการประยุกต์ใช้กับการวางแผน กำหนดนโยบายและมาตรการอันเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุปเป้าหมายตามวางไว้ จัดองค์กร กำหนดตำแหน่งสายบังคับบัญชาในองค์กร แต่งตั้งบุคลากรให้เหมาะกับงาน อำนาจการ กำกับสั่งการและมอบหมายให้แต่ละฝ่ายได้ปฏิบัติงาน ตามแผนงานและควบคุมติดตามยึดหลักธรรมวินัย การอนุโลมยกเลิกสิกขาบทเล็กน้อยได้

ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์ได้ชี้แจงต่อพระเถระทั้งหลายว่า ท่านเจ้าข้า เมื่อจวนจะปรินิพพาน พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะข้าพเจ้าว่า ดูกรอานนท์ เมื่อเราล่วงไป สงฆ์หวังอยู่จะพึงถอนสิกขาบทเล็กน้อยเสียก็ได้ พระเถระทั้งหลายถามว่า ท่านพระอานนท์ ก็ท่านทูลถามพระผู้มีพระภาคหรือเปล่าว่า พระพุทธเจ้าข้า สิกขาบทเหล่านี้ เป็นสิกขาบทเล็กน้อย ท่านพระอานนท์ตอบว่า ข้าพเจ้าไม่ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ก็สิกขาบทเหล่านี้ เป็นสิกขาบทเล็กน้อย วิ.จุ. (ไทย)7/442/383

อำนาจทางการจัดการวัด ลักษณะการใช้อำนาจวัดเป็นหน่วยงานปกครองและหน่วยงานดำเนินการกิจการคณะสงฆ์และกิจการศาสนาที่สำคัญ เป็นฐานอันสำคัญยิ่งต่อคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา เป็นหลักในการปกครองคณะสงฆ์ หลักเกณฑ์และวิธีการต่าง ๆ เกี่ยวกับการวัด บทบัญญัติในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 31 วรรคสาม ว่า “เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป” ดังนั้น เจ้าอาวาสจึงเป็นทั้งผู้ปกครองวัดตามความในมาตรา 36 และเป็นผู้แทนวัดตามความในมาตรา 31 วรรคสาม ทั้งมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา ดังความแห่งมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ว่า “ให้ถือว่าพระภิกษุ ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์และไวยาวัจกรเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา” เพราะเหตุนี้ ตำแหน่งเจ้าอาวาส จึงเป็นตำแหน่งมีความสำคัญยิ่ง (พระเทพปริยัติสุธี, 2562) ถึงแม้เจ้าอาวาสมีอำนาจในในการปกครองวัด สามารถใช้อำนาจจัดการสิ่งต่างๆ ภายในวัดได้ แต่ถ้าว่า ธรรมชาติการจัดการ เจ้าอาวาสเลือกใช้อำนาจประสานให้เกิดความร่วมมือจัดการวัดพัฒนาวัดร่วมกันระหว่างพระสงฆ์กับพระสงฆ์ พระสงฆ์กับชุมชน กับหน่วยงานรัฐมากกว่าการใช้อำนาจทางกฎหมาย

นโยบายคณะสงฆ์ต่อการจัดการวัด มหาเถรสมาคม องค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ไทย ได้มีคำสั่งที่ 2/2559 แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ มหาเถรสมาคม ลงวันที่ 25 เมษายน 2559 จากนั้น คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ได้มีการประชุมจัดทำแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ตามภารกิจรอบงานคณะสงฆ์ 6 ด้าน 1. งานด้านการปกครอง 2. งานด้านศาสนศึกษา 3. งานด้านเผยแผ่ 4. งานด้าน

สาธารณูปการ 5. งานด้านศึกษาสงเคราะห์ 6. งานด้านสาธารณสงเคราะห์ ผมนวกเข้ากับอีก 1 ด้าน คือ งานด้านพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาแห่งโลก (พระราชมุนี (พล อาภากรโร ป.ธ.9, Ph.D.),2560) ส่งผลให้วัดดำเนินการพัฒนาวัดภายใต้แผนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา

หลักการจัดการวัดสร้างสุข

หลักการจัดการวัดสร้างสุข มีลักษณะการจัดการเชิงบูรณาการ โดยนำหลักการจัดการวัดตามพระธรรมวินัยประสพการณ์การจัดการวัดสมัยพุทธกาลและการจัดการวัดสมัยปัจจุบันมาบูรณาการกับหลักการจัดการสมัยใหม่เพื่อให้เกิดระบบการจัดการตอบสนองความต้องการคณะสงฆ์และความต้องการประชาชนเพื่อให้เกิดการสนับสนุนการจัดการวัดเพื่อสร้างความสุขสู่สังคมไทย เน้นรูปแบบการจัดการแบบร่วมมือ วัด ประชาชน หน่วยงานรัฐ องค์กรเอกชน เพื่อสร้างความสุขให้เกิดแก่พระสงฆ์ สร้างความสุขแก่ประชาชน รัฐและเอกชนได้รับประโยชน์ร่วมกัน

หลักสัปปายะ 7 การจัดการวัด

สัปปายะ 7 สิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกี่ยวข้อง ช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย

1. อาวาสสัปปายะ ที่อยู่ซึ่งเหมาะสม เช่น ไม่พลุกพล่านจอแจ
2. โภจรสัปปายะ ที่หาอาหาร ที่เที่ยวบันเทิงที่ที่เหมือนดี เช่น มีหมู่บ้านหรือชุมชนมีอาหารบริบูรณ์อยู่ไม่ไกลไม่ไกลเกินไป
3. ภัตตสัปปายะ การพูดคุยเหมาะ เช่น พูดคุยเล่าขานกันแต่ในกถาวัตถุ 10 และพูดแต่พอประมาณ
4. บุคคลสัปปายะ บุคคลถูกกันเหมาะ เช่น มีท่านผู้ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษาเหมาะแก่ใจ
5. โภชนสัปปายะ อาหารเหมาะ เช่น ถูกกับร่างกาย เกี่ยวข้องต่อสุขภาพ ฉ้นไม่ยาก
6. อุตุสัปปายะ ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมเหมาะ เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น
7. อิริยาบถสัปปายะ อิริยาบถเหมือนกัน เช่น บางคนถูกกับจงกรม บางคนถูกกับนั่ง ตลอดจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2564)

โครงการใช้กระบวนการ 5ส หลักสัปปายะ 7 และหลักความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นหลักการสำคัญในการพัฒนากิจกรรมและพื้นที่ทางกายภาพของวัด โดยมีหลักการสำคัญ ได้แก่

1. การจัดการพื้นที่ทางกายภาพ โดยมีการจัดการพื้นที่ทางกายภาพของวัดให้มีสภาพแวดล้อมเหมาะสม โดยมีการดำเนินการใน 2 ด้าน ประกอบด้วย

1. การออกแบบผังแม่บทและการปรับปรุงภูมิทัศน์ เพื่อฟื้นฟูความศักดิ์สิทธิ์ สัปปายะ และความศรัทธาในพื้นที่วัดทั่วประเทศ

การออกแบบผังแม่บท และจัดทำแผนพัฒนากายภาพของวัด เพื่อให้วัดมีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่และอาคารอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีการวางแผนและออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อรองรับกิจกรรมต่างๆ อย่างเหมาะสม ไม่พัฒนาไปอย่างสะเปะสะปะ

การออกแบบปรับปรุงภูมิทัศน์และการจัดการพื้นที่สีเขียว-พื้นที่สาธารณะ โดยมุ่งเน้นการจัดการพื้นที่ทางกายภาพของวัดให้มีพื้นที่สีเขียว เพื่อเป็นสถานที่พักผ่อน เป็นที่ทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เพิ่มพื้นที่สีเขียวของวัดให้เป็นสถานที่เรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้วัดมีพื้นที่สาธารณะสำหรับคนทั่วไปเข้า

มาร่วมกิจกรรมในวัด มุ่งเน้นการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา การเดินทางพักผ่อนเพื่อให้รู้ว่าพื้นที่วัดเป็นพื้นที่ให้ทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมบุญได้

การออกแบบและการจัดการอาคารอนุรักษ์-สถาปัตยกรรม ให้วัดมีการจัดการเพื่ออนุรักษ์อาคารอนุรักษ์ สถาปัตยกรรมวัดเพื่อทรงไว้ซึ่งคุณค่าของอาคารแบบดั้งเดิม โดยมีการออกแบบการปรับปรุง การใช้เทคนิคและกระบวนการอนุรักษ์ตามแนวคิดของอาคารแต่ละยุคสมัย เป็นต้น

การปรับปรุงวิธีการบริหารจัดการการก่อสร้างภายในวัด เกิดการจัดสรรงบประมาณของวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการปรับปรุงภูมิทัศน์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามผังแม่บท อย่างเป็นรูปธรรม

2) การจัดการสิ่งแวดล้อม อาคารสถานที่และโครงสร้างพื้นฐานของวัด

การจัดการขยะ ของเสีย น้ำเสียและบริเวณสกปรก โดยให้วัดและชุมชนได้มีการพัฒนาระบบการจัดการขยะของเสีย น้ำเสียภายในวัด เริ่มตั้งแต่การคัดแยกขยะ ของเสีย การมีถังหรือภาชนะรองรับการทิ้งขยะของคนเข้ามาในวัด และพระภิกษุ สามเณร ตลอดจนการให้ความรู้เรื่องความสะอาด การเป็นระเบียบเรียบร้อยของวัดและพื้นที่ส่วนกลางของวัด

การจัดการพื้นที่ห้องน้ำ ลานจอดรถ ให้วัดและชุมชนมีการจัดการพื้นที่ห้องน้ำ ลานจอดรถให้มีความสะอาด สวยงามเป็นสัดส่วน มีการดูแลห้องน้ำ ระบบการจอดรถ เช่น การนำป้ายมาบ่งบอกเพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจ มีระเบียบในการจอดรถ การใช้ห้องน้ำ

การจัดการสวนพุทธธรรม สวนสมุนไพร สวนสุขภาพในวัดให้มีความพร้อม อาจเลือกจัดการเป็นสวนพุทธธรรมหรือสวนแบบเซน รวมทั้งสวนสมุนไพร สถานที่บริการสุขภาพ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาด้านสุขภาพ และการสร้างความสงบให้กับบุคคลเข้ามาเรียนรู้ภายในวัดตามหลักพุทธธรรม

การจัดการด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม ให้วัดและชุมชนมีการจัดการเพื่อการประหยัดพลังงาน ลดการใช้ขยะและมีการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลัก 5ส และ 3R เป็นต้น

การจัดการพื้นที่บำเพ็ญกุศล เช่น อุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ หรือพื้นที่ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ให้มีความสะอาด เหมาะสมต่อการบำเพ็ญกุศล ให้มีความเรียบร้อยเพื่อปลูกฝังศรัทธาและสร้างปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนา

2. การจัดการพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ ให้วัดและชุมชนได้มีการจัดการพื้นที่ทางสังคมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และกิจกรรมเชิงพุทธสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายในวัด โดยพัฒนากิจกรรมทางสังคม เช่น

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เช่น การทำจิตอาสาของคนในชุมชน การจัดการพื้นที่ส่งเสริมสุขภาพเป็นลานวัด ลานกีฬา ลานวัฒนธรรม ลานกิจกรรมต่อต้านยาเสพติด การจัดกิจกรรมเชิงประเพณีของสังคมไทย การทำบุญตักบาตร เป็นต้น

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในวัดและชุมชน เช่น การบวชป่า การอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ การจัดพื้นที่อนุรักษ์ของวัดและชุมชน เป็นต้น

การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม เช่น การส่งเสริมประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง และประเพณีอื่นๆ ของแต่ละชุมชน/ท้องถิ่น ให้เป็นกิจกรรมเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3. การจัดการพื้นที่ทางจิตวิญญาณและปัญญา โดยการจัดให้พื้นที่ของวัด เช่น อุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ เป็นสถานที่แสดงธรรมเทศนา บรรยายธรรม ส่งเสริมการเรียนรู้วิถีพุทธ เช่น

การจัดกิจกรรมบรรยายธรรมประจำวันพระ และวันสำคัญทางศาสนา

ส่งเสริมการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน

ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านจิตวิญญาณ
การจัดให้มีพื้นที่การเรียนรู้ทางจิตใจและปัญญาผ่านระบบออนไลน์ เป็นต้น (วัด ประชา รัฐ สร้างสุข, 2563)

วัดสร้างสุขต้นแบบ

วัดสร้างสุขต้นแบบเป็นวัดมีผลพัฒนาเด่นต่อเนื่อง มีกิจกรรมหลากหลายตอบสนองความต้องการของงานคณะสงฆ์ 6 ด้าน โดยเฉพาะงานคณะสงฆ์ด้านการส่งเสริมประชาชนได้สร้างความสุขให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนภายใต้ความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์กับหน่วยงานของรัฐเกิดเป็นวัดต้นแบบ มีการจัดการหลากหลายทั้งรูปแบบการจัดการวัดให้ดำรงอยู่ภายใต้พระธรรมวินัยและการจัดการวัดให้เป็นสถานที่สร้างความสุขหลากหลายรูปแบบความสุขทั้งด้านร่างกาย สงบใจ ดังวัดต้นแบบต่อไปนี้

วัดห้วยปลากั้ง “หลวงพ่อบุญรอด” วัดห้วยปลากั้ง เตรียมสร้างอุทยานธรรมฯ ศูนย์รวมพุทธศาสนาทุกนิกาย พระไพศาลประชาทร วิ. (พ.บ.ศ. วิ.ศ. วิ.ศ.) หรือ “หลวงพ่อบุญรอด” เจ้าอาวาสวัดห้วยปลากั้ง อ.เมือง จ.เชียงราย กล่าวว่า วัดห้วยปลากั้งได้ดำเนินการโครงการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือประชาชนมาอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันกำลังดำเนินการอยู่ 6 โครงการ ได้แก่

1. โครงการเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุข ด้วยการเชิญชวนผู้มีจิตศรัทธามาร่วมทำบุญด้วยการช่วยซื้อพืชผลทางการเกษตรแจกจ่ายให้กับประชาชน แจกข้าวสาร อาหารแห้งให้กับประชาชนที่ยากไร้ จ่ายค่ารักษาพยาบาลให้กับผู้ที่ไม่มียศสิทธิ์ในการรักษาพยาบาล จัดมอบข้าวสารให้โรงเรียนในพื้นที่ภาคเหนือ กว่า 500 แห่ง

2. เข้าป่าล่าบุญ นำประชาชนที่มีอาการเจ็บป่วยที่ย่อยบนดอยในพื้นที่ห่างไกลเข้ามารับการรักษาที่โรงพยาบาลประจำจังหวัด

3. พามนุษย์ขึ้นสวรรค์ เชิญชวนผู้มีจิตศรัทธาไปสร้างศาสนวัตถุ ศาสนสถาน ในวัดต่างๆที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา ซึ่งจากโครงการนี้ได้มีการสร้างพระธาตุเจดีย์ในพื้นที่ภาคเหนือไปแล้วกว่า 1,000 องค์ ทั้งยังมีการสร้างอุโบสถ ศาลาการเปรียญ เมาส์ เป็นต้น

4. คืบคนดีสู่สังคม ให้ผู้ที่พ้นโทษจากเรือนจำมีอาชีพ มีรายได้ ให้มีที่ยืนในสังคม ด้วยการเปิดคาร์แคร์ คืบคนดีสู่สังคม โดยนำผู้ที่พ้นโทษมาคอยให้บริการล้างรถยนต์

5. โรงพยาบาลห้วยปลากั้งเพื่อสังคม เพื่อให้ความช่วยเหลือกลุ่มคนที่เข้าถึงระบบบริการสาธารณสุขได้ยาก เช่น ผู้ยากไร้ กลุ่มชายขอบ เป็นต้น ให้การตรวจรักษาโรคทั่วไป โดยไม่คิดค่าบริการ และ

6. แคคคิก็ผัดแล้ว เปิดให้บริการร้านกาแฟ ร้านอาหาร คุณภาพดีแต่ราคาถูก ราคาเพียง 20 บาท จากพ่อครัว แม่ครัว ที่เป็นผู้ที่พ้นโทษแต่มีฝีมือในการทำอาหาร นอกจากนี้ยังมีในส่วนที่เปิดให้บริการฟรีด้วย เพื่อให้บริการผู้ที่มิรายได้น้อย รวมทั้งนักท่องเที่ยว (เดลินิวส์ ออนไลน์, 2566)

กล่าวได้ว่า การจัดการวัดสร้างสุขวัดสามารถนำกิจกรรมต่างๆ ภายในวัดกิจกรรมเด่นของวัดมาบูรณาการกับกิจกรรมของชุมชนหน่วยงานต่างๆเพื่อให้เกิดการพัฒนาวัดสร้างความสุขสร้างคุณภาพการแก่พระพุทธศาสนา สร้างแรงศรัทธาให้องค์กรภายนอกชุมชนเข้ามาร่วมสนับสนุนพัฒนาวัดภายใต้ความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์กับหน่วยงานของรัฐเกิดเป็นวัดต้นแบบ มีการจัดการหลากหลายรูปแบบ สร้างความสุขร่วมกัน

บทสรุป

การจัดการวัดสร้างความสุขให้แก่คนไทยคณะสงฆ์ได้ดำเนินการพัฒนาความสุข พระสงฆ์พัฒนาตนเองให้หลุดพ้นจากกองทุกข์ทั้งปวง ขยายผลรูปแบบและกิจกรรมสำคัญของพระสงฆ์สู่กิจกรรมวัด รูปแบบและกิจกรรมวัด เกิดกระบวนการพัฒนาวัดแตกต่างกัน พระสงฆ์เน้นส่งเสริมให้ประชาชนได้เรียนรู้วิถีการใช้ชีวิตแบบสงฆ์ รวมถึงการปฏิบัติธรรมผสมผสานกับกิจกรรมการพัฒนาวัด กิจกรรมชุมชน ประเพณีชุมชน และนโยบายคณะสงฆ์ริเริ่มโครงการวัดสร้างสุข เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตพระสงฆ์และประชาชน มุ่งเน้นการนำหลักธรรมคำสอนมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประชาชน ส่งเสริมการปฏิบัติธรรม สร้างสรรค์กิจกรรมให้หลากหลายให้วัดเป็นศูนย์กลางแห่งความสุขและการเรียนรู้พัฒนาตนเองของคนในสังคม นอกจากนี้ ยังส่งเสริมความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อสร้างสรรค์สังคมที่น่าอยู่ร่วมกัน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทย จากนั้นจึงขยายผลสู่การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และปฏิบัติธรรม รวมถึงจัดพื้นที่บางส่วนให้เป็นพื้นที่สาธารณะต่อการส่งเสริมสุขภาพทางกายและใจแก่ประชาชน โดยมีการบูรณาการกิจกรรมทางศาสนาเข้ากับกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตในรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทของแต่ละวัด ช่วยสร้างความสุขและความผาสุกให้เกิดขึ้นในชุมชน สร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน สนับสนุนการพัฒนาวัดให้เป็นต้นแบบในการสร้างสังคมที่ดีงามอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- จตุพล ดวงจิตระและประยูร สุยะใจ. (2559). การบูรณาการหลักการบริหารเชิงพุทธในการส่งเสริมการจับคู่เชื่อมองค์ชุมชนในลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่าง, วารสารการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา คณะการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา 67
- เดลินิวส์ ออนไลน์. “หลวงพ่อบุญ” วัดห้วยปลากั้ง เตรียมสร้างอุทยานธรรมฯ ศูนย์รวมพุทธศาสนาทุกนิกาย. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.dailynews.co.th/news/2357202/> [13 ตุลาคม 2567 2567].
- เทศบาลนครสงขลา. วันมาฆบูชา. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.songkhla-city.go.th/2020/news/detail/13742/data.html> [13 ตุลาคม 2567 2567].
- พระเทพปริยัติสุธี. เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่อง เจ้าอาวาส. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.watmoli.com/wittaya-four/2448/> [13 ตุลาคม 2567 2567].
- พระมหาสุชาติ อภิชาโตและภักขรภณ ฤทธิ์เต็ม. (2565). สาธารณูปการวิधिพุทธ นนทบุรี :โครงการพัฒนาเครือข่ายองค์กรสุขภาพะวิधिพุทธเชิงสร้างสรรค์ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและสำนักสนับสนุนสุขภาพะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.), ณ.
- พระมหาสุชาติ อาภากรโอบออุ่นและคณะ. (2556). การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย นนทบุรี :ศูนย์สร้างเสริมสุขภาพะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.), 3.
- พระราชวรมนี (พล อาภากรโอบ ป.ธ.9, Ph.D.). การปฏิรูปกิจการ พระพุทธศาสนา. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.posttoday.com/lifestyle/513959> [13 ตุลาคม 2567 2567].
- วัด ประชา รัฐ สร้างสุข. หลักการทำงานโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://wat3579.com/blog/blog/detail/var/64s2f4w2v2> [12 ตุลาคม 2567 2567].

วารสาร มจร.นม. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2568) 9

วิ.จุ. (ไทย)7/442/383 หมายถึง พระไตรปิฎกเล่มที่ 07 วินัยปิฎกที่ 07 จุลวรรค ภาค 2 [5.เรื่องสิกขาบท
เล็กน้อย]ภาษาไทย เล่ม 7 ข้อ 442 หน้า 383 ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2564). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**.พิมพ์ครั้งที่

43. กรุงเทพฯ : นายสนธิ์ ตันติวัฒน์พานิช พิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมทาน.

สุธี ขวัญเงิน. (2559). **หลักการจัดการ** กรุงเทพฯ :ซีเอ็ดดูเคชั่น, 14.